

Vergaderjaar 2024–2025

33 997

Vliegramp MH17

Nr. 186

BRIEF VAN DE ALGEMENE REKENKAMER

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 26 november 2024

Op 17 juli 2014 werd vlucht MH17 van Malaysia Airlines boven zuidoost Oekraïne neergehaald. Daarbij zijn alle 298 passagiers en bemanningsleden om het leven gekomen, onder wie 196 Nederlanders. Nederland en Australië hebben de Russische Federatie aansprakelijk gesteld voor het neerhalen van vlucht MH17. Beide landen willen de door hen als gevolg van het neerhalen van de MH7 gemaakte kosten verhalen op de Russische Federatie.

De Minister-President heeft namens het kabinet op 21 juni 2021 de Algemene Rekenkamer verzocht om inzicht te geven in de kosten van de Nederlandse overheid. De Algemene Rekenkamer heeft toen toegezegd om dit overzicht actueel te houden op basis van de kosten die nog gemaakt zullen worden tot aan de uiteindelijke indiening van de schadeclaim voor die kosten bij een internationaalrechtelijke geschillenbeslechtingscommissie. Het gaat hierbij specifiek om de kosten die zijn gemaakt door de Nederlandse overheid en niet om de schade die de nabestaanden hebben geleden of nog steeds lijden.

Op 29 februari 2024 publiceerden wij ons rapport met de door ons vastgestelde kosten van de Nederlandse overheid naar aanleiding van de ramp met vlucht MH17 voor de periode zomer 2014 tot en met eind 2022 (Algemene Rekenkamer, 2024; bijlage bij Kamerstuk 33 997, nr. 181).

Met deze brief informeren wij u over ons onderzoek naar de kosten die de Nederlandse overheid in 2023 heeft gemaakt. Ook bevat de brief enkele aanvullingen op de kosten die zijn gemaakt in de periode zomer 2014 tot en met eind 2022.

1 Samenvatting

Uit ons onderzoek blijkt dat de kosten van 2014 tot en met 2023 € 198,6 miljoen bedragen. Een toename ten opzichte van de kosten over de periode 2014 tot en met 2022 van € 32,4 miljoen.

De grootste stijging wordt veroorzaakt door de bij wijze van voorschot uitbetaalde schadevergoeding aan de nabestaanden van de slachtoffers van de ramp met vlucht MH17. Dit betreft een bedrag van € 16,9 miljoen. Daarnaast hebben we de indexering van de kosten over de periode 2014 tot en met 2022 nauwkeuriger berekend. Dit levert een toename van de kosten op met € 3,5 miljoen. Het bedrag van de indexering met de inflatie voor 2023 bedraagt € 6,5 miljoen.

Tabel 1 geeft een totaaloverzicht van de kosten per categorie, waarbij we de aanvullende kosten ten opzichte van de periode 2014 tot en met 2022 afzonderlijk hebben weergegeven.

Tabel 1 Geactualiseerd overzicht kosten overheid naar aanleiding van MH17 (bedragen in €)

Overheidsactiviteit naar aanleiding van ramp met MH17	Kosten 2014–2022		Actualisatie	Kosten 2014–2023	
1 Crisisbeheersing	8.589.348,43	+ pm		8.589.348,43	+ pm
2 Repatriëring	22.604.498,88	+ pm		22.604.498,88	+ pm
3 Identificatie	8.976.130,07	+ pm		8.976.130,07	+ pm
4 Onderzoek MH17 toedracht	53.346.703,79	+ pm	428.359,35	53.775.063,14	+ pm
5 Formele taken overheid wegens omkomen burgers	334.746,51	+ pm		334.746,51	+ pm
6 Zorg voor nabestaanden/psychotraumatische zorg	788.865,53	+ pm		788.865,53	+ pm
7 Herdenking	8.145.677,22	+ pm	358.570,72	8.504.247,94	+ pm
8 Archivering Hotspot MH17	665.216,54	+ pm	586.164,40	1.251.380,94	+ pm
9 Strafvervolgning en berechting in Nederland	34.100.237,00	+ pm	19.920.659,03	54.020.896,03	+ pm
10 Internationaalrechtelijke procedures en diplomatie	5.744.962,78		912.315,63	6.657.278,41	
11 Onderzoek en regulering vliegen over conflictgebieden	557.076,27		970,00	558.046,27	
12 Kosten wegens omkomen personeelslid	48.790,24			48.790,24	
13 Kostenopgave aan Algemene Rekenkamer	9.177,81	+ pm		9.177,81	+ pm
14 Diverse MH17-gerelateerde werkzaamheden			185.047,92	185.047,92	
Totaal	143.911.431,07	+ pm	22.392.087,05	166.303.518,12	+ pm
Indexering periode 2014–2022/2023	22.215.642,06		10.031.675,94	32.247.318,00	
Totaal geïndexeerd	166.127.073,13	+ pm	32.423.762,99	198.550.836,12	+ pm

De totale kosten voor de Nederlandse overheid exclusief indexering zijn gestegen van € **143.911.431,07** naar € **166.303.518,12**, een toename van € **22.392.087,05**.

Inclusief indexering zijn de kosten gestegen van € **166.127.073,13** naar € **198.550.836,12**, een toename van € **32.423.762,99**.

Dit bedrag bestaat uit de kosten van de activiteiten die de Nederlandse overheid heeft verricht of die anderszins door de overheid zijn gemaakt. Wij hebben deze activiteiten geclusterd in 14 categorieën. In bijlage 1 worden deze categorieën beschreven.

2 Onderzoek Algemene Rekenkamer 2023

Wij hebben het onderzoek naar de kosten van de Nederlandse overheid voor het jaar 2023 op dezelfde wijze uitgevoerd als voor de periode zomer 2014 tot en met december 2022. Dat wil zeggen dat we alle ministeries, provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen die kosten hadden gemaakt in de periode zomer 2014 tot en met december 2022 opnieuw hebben benaderd om een kostenopgave te doen voor de kosten die in 2023 zijn gemaakt. Daarbij hebben we ook gevraagd of er nog aanvullingen zijn op de kostenopgave die eerder is ingediend voor de periode 2014 tot en met 2022. De ontvangen kostenopgaven hebben we op dezelfde wijze onderzocht als de eerder ontvangen kostenopgaven voor de periode 2014 tot en met 2022. Voor de door ons gehanteerde onderzoeksaanpak verwijzen we u naar ons rapport dat we op 29 februari 2024 hebben gepubliceerd (Algemene Rekenkamer, 2024).

Wij hebben van 14 organisaties een opgave ontvangen van wat zij in 2023 aan publiek geld hebben besteed. Het betreft 6 ministeries (Buitenlandse Zaken, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Defensie, Justitie en Veiligheid, Onderwijs Cultuur en Wetenschap en Infrastructuur en Waterstaat), 5 publieke instellingen (Nationale Politie, Raad voor de Rechtspraak, Raad voor Rechtsbijstand, Openbaar Ministerie en Centraal Justitieel Incassobureau), 2 gemeenten (Haarlemmermeer en Hilversum) en 1 gemeenschappelijke regeling (Recreatieschap Spaarnwoude).

Naast de kosten voor 2023 zijn er bij de Nationale Politie, het Recreatieschap Spaarnwoude en de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed nog kosten toegevoegd die in eerdere jaren zijn gemaakt, maar niet in het vorige rapport waren meegenomen.

2.1 Nauwkeurigheid bedragen en pm-posten

De bedragen met 2 cijfers achter de komma veronderstellen een hoge mate van nauwkeurigheid. Dat is juist voor de kostenposten waarvan we de bedragen konden verifiëren en vaststellen. Er zijn echter ook posten waarbij dit niet mogelijk was: door het ontbreken van documentatie of omdat de activiteiten zonder kostenbedrag zijn opgegeven. Bij veel activiteiten komen zulke posten voor. We hebben deze posten opgenomen als «pm» (zonder bedrag). We kunnen geen uitspraak doen over het totaalbedrag dat als pm is aangemerkt. De vermelding pm illustreert wel dat het gepresenteerde kostenbedrag een voorzichtige benadering is van het totaal van de kosten.

2.2 Prijspeil en indexering

De kosten hebben we geïnventariseerd op basis van de historische kostprijzen, dat wil zeggen naar het prijspeil van het moment waarop de kosten zijn gemaakt. Dat is belangrijk want zo staan de bedragen ook in de administraties van de betrokken overheidsorganisaties. Een euro van vandaag is echter minder waard dan een euro van jaren geleden. Er moet dus rekening worden gehouden met inflatie. Dat doet men door de kosten jaarlijks te indexeren. We hebben daarom het totaalbedrag van de kosten geïndexeerd aan de hand van de door het Centraal Bureau voor de Statistiek vastgestelde Consumentenprijsindex (CPI). In het rapport «Inzicht in kosten overheid MH17» dat op 29 februari 2024 is gepubliceerd is bij het indexeren voor de eenvoud ervan uitgegaan dat de kosten evenredig over de periode 2014–2022 zijn verdeeld. Voor deze actualisatie hebben we de indexering nauwkeuriger berekend door de kosten aan de desbetreffende jaren toe te delen en vervolgens te indexeren. Als we deze methode ook toepassen voor de periode 2014–2022 komt het bedrag aan indexering voor deze periode uit op € 25.760.294,14, een toename met € 3.544.652,08.

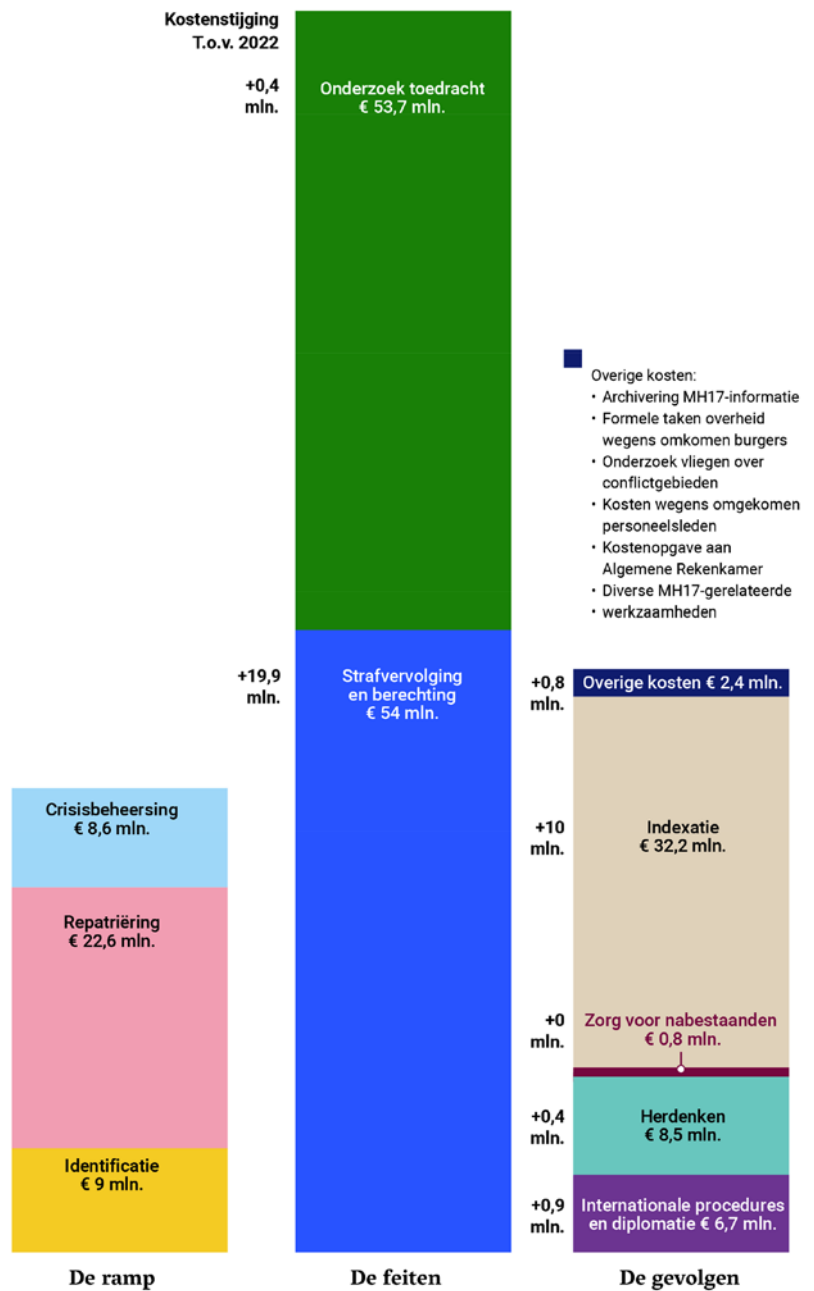
De toename van het bedrag aan indexering van € 10.031.675,94 bestaat dus voor € 3.544.652,08 uit de bijstelling van de indexering over de periode 2014–2022 volgens de nauwkeurige methode en voor € 6.487.023,86 uit de inflatie 2023 conform de CPI van 2023 van 3,8%.

3 Kosten per activiteit

Figuur 1 bevat een geactualiseerd overzicht van de kosten per activiteit, onderverdeeld in de clusters: «de ramp», «de feiten» en «de gevolgen».

In het vervolg van deze paragraaf geven we per overheidsactiviteit een toelichting op de kostenstijging ten opzichte van 2022.

Figuur 1 Geactualiseerd overzicht kosten overheid naar aanleiding van vlucht MH17
Kosten overheid ramp MH17: vanaf 2022 gestegen met € 32,4 miljoen (in totaal € 198,5 miljoen)

3.1 Onderzoek MH17 toedracht

Tabel 2 Kosten onderzoek toedracht vlucht MH17 in 2023 en aanvulling eerdere jaren (bedragen in €)

Organisatie	Activiteit	Kosten 2023 (incl. aanvullingen eerdere jaren)
Ministerie van Defensie	Beschikbaarstelling ruimten Gilze-Rijen	€ 41.054,00
Nationale Politie	Strafrechtelijk opsporingsonderzoek	€ 387.305,35
Totaal onderzoek toedracht MH17		€ 428.359,35

Het Ministerie van Defensie heeft in 2023 de ruimten op de luchtmachtbasis Gilze-Rijen beschikbaar gehouden voor de opslag en de reconstructie van de wrakstukken.

Ook de Nationale Politie heeft in 2023 nog kosten gemaakt voor het opsporingsonderzoek. Daarnaast bevatte de kostenopgave over de periode 2014–2022 slechts de kosten van de Nationale Politie tot en met september 2022. Ook de kosten over de periode oktober 2022 tot en met december 2022 zijn nu meegenomen.

3.2 Strafvervolging en berechting in Nederland

Tabel 3 Kosten strafvervolging en berechting in 2023 (bedragen in €)

Organisatie	Activiteit	Kosten 2023 (incl. aanvullingen eerdere jaren)
OM	Vervolging; alle werkzaamheden incl. personeel, inhuur en kantoorkosten	440.223,67
OM	Persconferenties en overige communicatie	23.963,71
OM	Beschikbaarheidsvergoeding e.d. Justitieel Complex Schiphol	1.311.403,03
OM	Reis- en verblijfkosten binnen- en buitenland	564,16
RvdR	Salarissen Rechterlijke ambtenaren/griffieambtenaren	73.220,81
RvdR	Representatiekosten	2.878,49
RvdR	Bewakings- en beveiligingskosten	336.559,37
RvdR	ICT-kosten	1.797.150,36
RvdR	Huisvestingskosten JCS etc.	274.348,50
RvdR	Overige exploitatiekosten	35.851,13
RvdR	Reiskosten	2.027,27
RvR	Rechtsbijstand nabestaanden in strafzaak MH17	124.569,63
RvR	Vertalingen	684,57
RvR	Uitvoeringskosten regeling rechtsbijstand MH17	14.250,00
CJIB	Schadevergoedingen nabestaanden	16.902.661,33
CJIB	Uitvoeringskosten	229.392,00
Totaal	Strafvervolging en berechting in Nederland	21.569.748,03
	Bijdrage van JIT-landen	- 1.649.089,00
	Kosten Nederland strafvervolging en berechting	19.920.659,03

Op 17 november 2022 eindigde de rechtszaak tegen 4 verdachten van het neerhalen van vlucht MH17 met de veroordeling door de rechtbank van 3 van de 4 verdachten tot levenslange gevangenisstraf en tot betaling van een schadevergoeding aan de nabestaanden van de slachtoffers. De overheid heeft de schadevergoeding bij wijze van voorschot aan de nabestaanden uitgekeerd. Het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) heeft deze voorschotten in 2023 uitbetaald.

Het Openbaar Ministerie (OM) heeft in 2023 nog kosten gemaakt voor de vervolging van de inmiddels veroordeelde daders van het neerhalen van vlucht MH17. Deze kosten hadden voornamelijk betrekking op het beschikbaar houden van het Justitieel Complex Schiphol (JCS) te Badhoevedorp.

Ook de Raad voor de Rechtspraak (RvdR) heeft in 2023 kosten gemaakt voor de strafzaak tegen de verdachten van het neerhalen van vlucht MH17. De meeste kosten hadden betrekking op het beschikbaar houden en onderhouden van de MH17-website.

De Raad voor Rechtsbijstand (RvR) heeft in 2023 kosten gemaakt voor de rechtsbijstand van nabestaanden van de MH17-ramp in de strafzaak MH17.

Bijdrage van JIT-landen

Naast Nederland maken Australië, Maleisië, België en Oekraïne deel uit van het Joint Investigation Team (JIT). Deze landen hebben een financiële bijdrage geleverd voor met name het kunnen bijwonen van hun burgers en media van het proces in Nederland. Het totale geldbedrag dat door de andere JIT-landen in 2023 is bijgedragen aan de strafvervolging en berechting bedraagt € 1.649.089,00. De door Nederland in 2023 gedragen kosten voor strafvervolging en berechting bedragen per saldo € 19.920.659,03.

3.3 Overige kosten

3.3.1 Archivering Hotspot MH17

Tabel 4 Kosten archivering Hotspot MH17 in 2023 en eerdere jaren (bedragen in €)

Organisatie	Activiteit	Kosten 2023 (incl. aanvullingen eerdere jaren)
Ministerie van BZK	Inzet Doc-Direkt voor Hotspot MH17	1.025,00
Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed	Onderzoek Hotspot MH17	585.139,40
Totaal Hotspot MH17		586.164,40

In 2023 heeft Doc-Direkt (met ingang van 1 mei 2024 de Rijksorganisatie voor Informatiehuishouding, onderdeel van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, BZK) werkzaamheden verricht voor het archiveren van documenten ten behoeve van de Hotspot MH17. De Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed (onderdeel van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) heeft in 2020 een onderzoek uitgevoerd naar de duurzame toegankelijkheid van de informatie gerelateerd aan de ramp met vlucht MH17 (Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed, 2020). Deze kosten waren nog niet meegenomen in de rapportage over de periode 2014–2022.

3.3.2 Onderzoek en regulering vliegen over conflictgebieden

Tabel 5 Kosten onderzoek en regulering vliegen over conflictgebieden in 2023 (bedragen in €)

Organisatie	Activiteit	Kosten 2023
Ministerie van IenW	Onderzoek «Overvliegen conflictgebieden»	970,00

Organisatie	Activiteit	Kosten 2023
Totaal onderzoeken naar vliegen over conflictgebieden		970,00

De Inspectie Leefomgeving en Transport, onderdeel van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW), heeft in 2023 in kaart gebracht welke extra werkzaamheden er nodig zijn voor het toezicht houden op vlieg-routes.

3.3.3 Diverse MH17-gerelateerde werkzaamheden

Tabel 6 Kosten overig kosten in 2023 (bedragen in €)

Organisatie	Activiteit	Kosten 2023
Ministerie van IenW	Diverse MH17-gerelateerde werkzaamheden	80.150,00
Ministerie van JenV	Diverse MH17-gerelateerde werkzaamheden	104.897,92
Totaal overige kosten		185.047,92

Bij het Ministerie van IenW zijn in 2023 kosten gemaakt voor diverse MH17-gerelateerde werkzaamheden, waarvan het niet goed mogelijk is om deze over de verschillende andere activiteiten te verdelen. Het betreft onder meer: het opvolgen van aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid, het behandelen van MH17 Woo-verzoeken, het verlenen van assistentie aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken in het MH17 staatsaansprakelijkheidsproces. Ook bij het Ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) zijn diverse MH17-gerelateerde werkzaamheden verricht, waarvan het niet goed mogelijk is om deze over de verschillende andere activiteiten te verdelen. Het betreft onder meer: 6-wekelijks overleg met de Stichting Vliegcramp MH17, overleg met het Ministerie van Buitenlandse Zaken in het kader van de nog lopende internationale procedures, tweewekelijkse ambtelijke bijeenkomsten met ambtelijke vertegenwoordigers van diverse ministeries in de Taskforce MH17 en het afwickelen van Woo-verzoeken, persvragen en beleidskwesties.

3.4 Herdenking

Tabel 7 Kosten herdenken in 2023 en correcties eerdere jaren (bedragen in €)

Organisatie	Activiteit	Kosten 2023 (incl. aanvullingen eerdere jaren)
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Bijhouden tijdlijn website	2.202,20
Ministerie van Justitie en Veiligheid	Subsidies Stichting Vliegcramp MH17	294.830,00
gemeente Haarlemmermeer	Onderhoud Nationaal Monument MH17	3.375,00
gemeente Hilversum	Lokale herdenkingsbijeenkomsten	12.713,75
recreatieschap Spaarnwoude	Onderhoud Nationaal Monument MH17	45.449,77
Totaal herdenken		

Het Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft in 2023 kosten gemaakt voor het bijhouden van de website «Neerhalen vlucht MH17».

Het Ministerie van JenV heeft de afgelopen jaren subsidies verstrekt aan de Stichting Vliegcramp MH17 voor onder meer het organiseren van de herdenkingsbijeenkomsten. De subsidies voor de jaren 2015 en 2020 tot

en met 2022 waren nog niet meegenomen in de rapportage over de periode 2014 tot en met 2022. Ook in 2023 heeft het ministerie een subsidie verstrekt aan de Stichting Vliegkamp MH17.

Het recreatieschap Spaarnwoude verzorgt het onderhoud van het park bij het Nationaal Monument MH17. Met de bijdragen van het Ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) (via de gemeente Haarlemmermeer), de provincie Noord-Holland en een eigen bijdrage, heeft het Recreatieschap hiervoor in 2018 een bestemmingsreserve van € 900.000 gevormd. Uit deze reserve worden de jaarlijkse onderhoudskosten betaald. We hebben deze bestemmingsreserve in ons rapport over de periode 2014–2022 in zijn geheel als kosten voor de overheid meegenomen. Uit ons onderzoek naar de kosten in 2023 bleek dat het Recreatieschap ook al voordat er sprake was van een bestemmingsreserve in 2016 kosten had gemaakt in de vorm van een donatie van € 25.000 aan de Stichting Nationaal Monument MH17. Daarnaast ontving het Recreatieschap voor een totaalbedrag van € 20.449,77 rente over de middelen in de bestemmingsreserve. Deze middelen worden verplicht aangehouden in de schatkist (schatkistbankieren). Deze rente-inkomsten vormen uitgaven voor het Ministerie van Financiën en zijn daarom ook kosten voor de Nederlandse overheid. Omdat de rente-inkomsten – net als de eerdere bijdragen van het Ministerie van JenV en de provincie Noord-Holland – worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve en daarmee worden gebruikt voor het onderhoud van het Nationaal Monument MH17, nemen we deze kosten niet bij het Ministerie van Financiën mee, maar bij het Recreatieschap. We verhogen de kosten voor het Recreatieschap daarom in totaal met € 45.449,77.

Ook de gemeente Haarlemmermeer heeft in 2023 personeel geleverd ten behoeve van het beheer en onderhoud van het Nationaal Monument MH17.

Tot slot heeft de gemeente Hilversum kosten opgegeven voor de jaarlijkse herdenkingsbijeenkomst.

3.5 Internationaalrechtelijke procedures en diplomatie

Tabel 8 Kosten internationaalrechtelijke procedure in 2023 (bedragen in €)

Organisatie	Activiteit	Kosten 2023
Ministerie van BZ	Algemene werkzaamheden MH17	380.535,00
Ministerie van BZ	Taskforce MH17	277.485,00
Ministerie van BZ	Werkzaamheden MH17 vanuit posten	170.290,26
Ministerie van BZ	Overige kosten MH17-taskforce	84.005,37
Totaal internationale procedures en diplomatie		912.315,63

Het Ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ) heeft in 2023 kosten gemaakt ten behoeve van de internationaalrechtelijke procedures.

Nederland en Australië hebben in maart 2022 de Raad van de *International Civil Aviation Organization* van de Verenigde Naties (ICAO) in Montreal, Canada gevraagd vast te stellen dat Rusland het Verdrag van Chicago heeft geschonden en daaraan rechtsgevolgen te verbinden. Een van de gevraagde rechtsgevolgen is vergoeding van de geleden schade. Op 17 juni 2024 heeft Rusland zich teruggetrokken uit de procedure bij de ICAO-Raad. De procedure bij de ICAO-Raad gaat evenwel door en zal vermoedelijk nog enkele jaren duren. Daarnaast lopen er verschillende procedures bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) die zijn aangespannen door nabestaanden. Het EHRM heeft in 2019

Nederland gevraagd om in de door de nabestaanden aanhangig gemaakte procedure te interveniëren, hetgeen inhoudt dat Nederland zijn visie op de klachten kenbaar heeft gemaakt en zo de klachten van de nabestaanden ondersteunt. De werkzaamheden voor deze internationaalrechtelijke activiteiten worden uitgevoerd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken en de diplomatieke posten in de betrokken landen. In 2018 heeft het Ministerie van Buitenlandse Zaken daartoe een Taskforce MH17 ingesteld.

4 Ten slotte

Deze brief bevat een (eerste) actualisering van de kosten van de overheid als gevolg van het neerhalen van vlucht MH17. Het betreft een aanvulling op de kosten over de periode zomer 2014 tot en met december 2022, waarover wij op 29 februari 2024 rapporteerden. Daarmee stopt ons onderzoek niet. Een aantal overheidsorganisaties heeft ook na december 2023 nog kosten gemaakt. Wij zullen deze kosten blijven inventariseren tot het moment dat het kabinet de schadeclaim indient.

Algemene Rekenkamer

P.J. (Pieter) Duisenberg,
president

C. (Cornelis) van der Werf,
secretaris

1. Crisisbeheersing

Crisisbeheersing omvat de maatregelen en voorzieningen die de rijksoverheid samen met andere organisaties treft in situaties waarbij de nationale veiligheid in het geding is of in andere situaties die een grote impact op de samenleving hebben.¹

Hieronder rekenen we de primaire activiteiten van het kabinet en van de ministeries als reactie op het neerstorten van vlucht MH17 die niet specifiek de uitvoering van bepaalde taken of projecten omvat. Crisismanagement komt ook bij andere organisaties voor, bijvoorbeeld bij de gemeenten.

Bij deze categorie rekenen we ook de evaluatie van de crisisbeheersingsoperatie.

2. Repatriëring

Repatriëring omvat het terughalen van de menselijke resten van de omgekomen personen uit het rampgebied naar Nederland. Het is het zoeken en verzamelen van de menselijke resten, het lokale transport en de opslag ervan, en het transport ervan naar Nederland. Hoewel het formeel er niet onder hoort, hebben we de activiteiten om de restanten van het neergestorte vliegtuig te verzamelen en naar Nederland te halen ook onder Repatriëring gerekend.

3. Identificatie

Identificatie omvat het onderzoek dat gedaan is om de identiteit van de slachtoffers aan de gevonden stoffelijke resten te verbinden.

4. Onderzoek MH17 Toedracht

Deze categorie omvat het ongevalonderzoek naar de toedracht van de ramp met MH17 door de OvV, inclusief de ondersteuning daarvan. De categorie omvat ook het opsporingsonderzoek van het OM en het JIT naar de daders van het neerhalen van vlucht MH17.

5. Formele activiteiten wegens omkomen burgers

De crash van vlucht MH17 en het omkomen van de inzittenden bracht een aantal formele activiteiten met zich mee, zoals het opstellen van overlijdensakten en mutaties in het bevolkingsregister. Formele taken zijn er zowel bij gemeenten als bij de rijksoverheid, bijvoorbeeld bij bezoek van bewindslieden aan het rampgebied.

6. Zorg voor nabestaanden/psychotraumatische zorg

De zorg voor nabestaanden omvat 4 elementen:

- eerste opvang van nabestaanden;
- informatievoorziening aan nabestaanden;
- psychosociale hulp aan nabestaanden;
- financiële en andere praktische hulp aan nabestaanden.

7. Herdenking

Herdenking omvat het beschikbaar stellen van condoleanceregisters, plaatsen van rouwadvertenties, het organiseren van herdenkingsbijeenkomsten of stille tochten, of de facilitering van begrafenissen. Ook omvat de categorie de oprichting van monumenten ter herdenking van de slachtoffers van de ramp met vlucht MH17, inclusief donaties hiervoor en het beheer of onderhoud ervan.

8. Archivering MH17-informatie: «Blijvend in ons geheugen»

Deze categorie omvat de uitvoering van de Tweede Kamermotie uit 2016 om alle documentatie rond het neerhalen van vlucht MH17 blijvend te bewaren.

Het gaat hierbij om de opzet en uitvoering van het project te realisering van de Hotspot MH17 door het Ministerie van OCW, met de rapportages over en evaluatie van dit project, maar ook de archivering van stukken in het kader van de Hotspot MH17 door alle betrokken overheidsorganisaties.

¹ Omschrijving volgens NCTV (<https://www.nctv.nl/themas/crisisbeheersing>).

9. **Strafvervolging en berechting in Nederland**

Tot deze categorie rekenen we de vervolging van en het strafproces in Nederland tegen de verdachten van het neerhalen van vlucht MH17. Het omvat activiteiten van het OM en de Rechtbank, maar ook de bijzondere voorzieningen zoals tolken, voorzieningen voor bijwoners en deelname door nabestaanden van het proces en voorzieningen voor de pers.

We houden rekening met de financiële bijdragen (via het JIT) door een aantal landen aan de vervolging en berechting in Nederland.

De rechtsbijstand voor de nabestaanden vanwege hun rol in het strafproces, voor zover de kosten daarvan zijn gedragen door de overheid, rekenen we eveneens tot deze categorie.

10. **Internationale procedures en onderhandelingen**

Met name het Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft activiteiten ontplooid met betrekking tot de Russische Federatie in het kader van staatsaansprakelijkheid. De activiteiten omvatten onderhandelingen met andere landen en met de Russische Federatie en het optreden in internationaalrechtelijke procedures.

We rekenen ook de activiteiten van de Staat in de mensenrechtenzaak voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg en de rechtsbijstand voor nabestaanden in die zaak bij deze categorie.

11. **Onderzoek en regulering vliegen over conflictgebieden**

Tot deze categorie rekenen we een aantal specifieke onderzoeken die enige jaren na de ramp zijn uitgevoerd met betrekking tot vliegen boven risicogebieden.

12. **Activiteiten of kosten wegens omkomen personeelsleden**

Van een aantal overheidsorganisaties zijn personeelsleden omgekomen bij de crash van vlucht MH17. Op grond van de voor de organisatie geldende collectieve arbeidsovereenkomst (cao) of het Algemeen Rijksambtenarenreglement (ARAR) hebben overheden als werkgever aan de nabestaanden een overlijdensuitkering gedaan. Verder vallen in deze categorie de kosten voor de verwerving van een vervangend personeelslid en de kosten van eventueel tijdelijk productiviteitsverlies.

13. **Kostenopgave aan Algemene Rekenkamer**

Een bijzondere categorie vormen de activiteiten van organisaties om mee te werken aan het onderzoek van de Algemene Rekenkamer om inzicht in de kosten naar aanleiding van MH17 te krijgen. Tot deze kosten behoren activiteiten met betrekking tot het samenstellen van de kostenopgave, de deelname aan de ronde tafels die hiervoor door de Algemene Rekenkamer zijn georganiseerd en eventuele andere kosten in het kader van dit onderzoek.

14. **Diverse MH17-gerelateerde werkzaamheden**

Activiteiten die niet of niet 1-op-1 aan een van de andere categorieën zijn toe te wijzen.

Bronnen

Algemene Rekenkamer (2024). Inzicht in kosten overheid MH17. Den Haag: eigen beheer. Bijlage bij Kamerstuk 33 997, nr. 181. Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024.

Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed (2020). De archivering van de MH17-informatie. Onderzoek naar de duurzame toegankelijkheid van de informatie gerelateerd aan het neerhalen van vlucht MH17 [Rapport] rijksoverheid. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/09/30/rapport-de-archivering-van-de-mh17-informatie>

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/neerhalen-vlucht-mh17/documenten/kamerstukken/2024/09/16/stand-van-zaken-opvolging-aanbevelingen-onderzoeksraad-voor-veiligheid-10-jaar-na-het-neerhalen-van-vlucht-mh17>

MH17-website Ministerie van Buitenlandse Zaken: <https://mh17tijdlijn.nl/>

MH17-website Raad voor de Rechtspraak: <https://www.courtmh17.com/>